

Preek 4 mei 2014 Cristina Pumplun in de Oude Lutherse Kerk Amsterdam

Je hoort er een enkele keer van: een vrouw, een man, die ervoor kiest om een carrière in het bedrijfsleven aan de wilgen te hangen om schaapsherder te worden. De hele dag buiten, contact met de dieren, het idee je eigen tijd te kunnen indelen... Als je het gevoel hebt opgesloten te zijn in loopbaanverwachtingen, of je ziet volstrekt niet meer wat voor zin je zwoegen eigenlijk heeft, ja, dan kan zo'n bestaan in de vrije natuur heel aantrekkelijk zijn. Bovendien komen leidinggevende capaciteiten goed van pas. Maar het blijft een opmerkelijke carrière-switch. Je moet er toch een beetje exentriek voor zijn.

Hoe anders was dat in bijbelse tijden: herder zijn was een doodgewoon beroep. Schapen leverden voedsel en wol. Maar ze moesten wel gehoed worden en geleid op hun eigen zoektocht naar eten en drinken. Het was een verantwoordelijke taak en niet zonder risico. Een goede herder kon zijn mannetje staan. En zo is het misschien ook niet voor niets dat veel leiders van het volk Israël oorspronkelijk van beroep herder waren. Mozes, Saul, David - ze hadden allen ervaring met het leiden en beschermen van levende have te midden van een ruige wereld vol roofdieren en gevaar. Mozes, Saul en David bevinden zich ook tussen de schapen als ze geroepen worden tot het leiderschap van Israël. Ze worden geroepen vanuit een puur bestaan, waarbij het gaat om het zorgen voor en beschermen van leven. Later in hun leven – als de ervaring op de weidegrond op de achtergrond is geraakt - laten deze leiders van het volk nogal eens een steek vallen. Het is blijkbaar lastig om integer leiderschap te behouden als de gevaren groter en de conflicten complexer worden.

Volgens de profeet Ezechiël is falend leiderschap één van redenen waarom in zijn tijd het volk Israël eigen land en grond heeft moeten verlaten. Wij lezen zijn weergave van Gods vernietigende kritiek op de leiders van het volk Israël. Ze hebben alleen aan hun eigen belangen gedacht, terwijl ze de schapen, de bevolking, aan hun lot hebben overgelaten. Dat heeft ertoe geleid dat het volk in ballingschap moest leven. Beeldend gezegd in de woorden van de profeet: de schapen raakten verstrooid of werden door wilde dieren verslonden.

Tegenover dit falend leiderschap van mensen plaatst Ezechiël het beeld van God als de toegewijde, verantwoordelijke herder, die de kudde weer bijeen zal brengen. Het is een profetie, een hoopvolle blik op de toekomst: "Ik zal op zoek gaan en ze redden, ze terughalen, bijeenbrengen, ze weiden in de bergen en op waterstromen." Wat een vredig beeld! Een beeld ook, waarin God wonderlijk dichtbij komt. Of je nu in Jeruzalem leefde of in ballingschap: herders hoorden bij het dagelijks leven. En hier neemt God de taak van herder op zich: "Ik, ikzelf zoek mijn schapen." God als de zorgzame hoeder, de barmhartige, die zich het lot van mensen aantrekt. Een oerbeeld is het ook: de redder, die je beschermt als het om je heen volstrekt duister is.

Vandaag is het 4 mei en gedenken wij degenen die in de 2e wereldoorlog en onder het Nazi-regime omgekomen zijn. Herinneringen, verhalen worden verteld aan jongere generaties, in de Nieuwe Kerk, op de Dam, op zó veel gedenkplaatsen in Nederland. Bij het beeld van God als herder moest ik denken aan één van de verhalen die mij zijn verteld.

In mijn middelbare schooltijd woonden wij in de buurt van Oosterbeek, vlakbij Arnhem. In september wordt daar jaarlijks de 'Slag om Arnhem' herdacht. Daarvoor worden de soldaten uitgenodigd die daar in het najaar van 1944 gevochten hebben en de nabestaanden van de omgekomen soldaten. Ze logeren bij mensen thuis in en rondom Oosterbeek. Onze logé was John. John kwam uit Engeland, uit King's Lynn. Samen met zijn oude maten volgde hij elk jaar een herdenkingsprogramma. Eén van de onderdelen was een Anglicaanse kerkdienst, gehouden in het oude kerkje van Oosterbeek. John had aangegeven dat hij niet kerkelijk was, maar dat hij de dienst in dat kerkje nooit zou overslaan. De kerk is gebouwd aan de rand van de uiterwaarden, vlakbij de rivier de Rijn. Rondom het kerkje is in die septemberdagen van '44 verschrikkelijk gevochten. John had ons daarover verteld, in alle - typisch Engelse - bescheidenheid, maar de doodsangst die de jonge soldaten daar hadden uitgestaan klonk 40 jaar later nog door zijn verhaal heen. Op een gegeven moment, tijdens een zeldzaam moment zonder schieten, zaten ze met een paar maten geleund tegen de muur van het kerkje. Ze keken uit over het grasland van de uiterwaarden. En toen was één van hen zachtjes gaan zingen: "The Lord, my Shephard I'll not want...".

Psalm 23... "Al moet ik door het doodsravijn, u staat steeds aan mijn zij", zo zongen wij het zonet in de vertaling van Roel Bosch en Gert Landman. En als gastgezinnen en oudstrijders zongen wij het indertijd op een mistige septembermorgen in het Engels in het oude kerkje van Oosterbeek, als herdenking van de gestorven maten, maar ook in dankbaarheid voor behoud van leven.

Zo kan een beeld van God die als een herder is, mensen helpen in een leven dat een donker dal is: vol bedreiging, eenzaamheid, zonder toekomst. De mensen aan wie de profeet Ezechiël over God als herder vertelt, leidden een vluchtelingenbestaan. Dit beeld, dit visioen, van een barmhartige God die je wegleidt uit die ellende, de hoop op een uitweg, op grazige, vette weiden, op een leefbaar leven ... Wat een bemoediging!

Maar achter het wat idyllische beeld van de goede herder staan de schaduwen van slechte leiders, slechte herders. De goede herder blijft een contrastfiguur die staat recht tegenover de leiders die alleen uit eigen belang handelen. En vanuit die betekenis zegt Jezus in het evangelie dat we lezen: "Ik ben de goede herder." Dat is op dat moment een provocatie.

Jezus is in gesprek met tegenstanders, godsdienstige leiders, die hij slecht leiderschap verwijt. Als Jezus zichzelf de goede herder noemt, stelt hij: ik ben de door God gezondene, de Messias, de koning die het volk wél op de juiste wijze zal

leiden – als een herder! En jullie hebben geen notie van wat leider zijn betekent. Hij beschrijft - vergelijkbaar met Ezechiël - wat voor hem goed herderschap inhoudt: dienend leiderschap. In een diepe verbondenheid met wie aan je leiding zijn toevertrouwd.

Daar zit volgens Jezus het probleem met slecht herderschap. Om het duidelijk te maken gebruikt hij het beeld van de huurling, iemand die voor een ander tegen betaling de klus van het herderen klaart. Zo'n ingehuurde kracht kent de schapen niet, hij heeft geen band met ze. En als het gevaar te groot wordt en zijn eigen leven staat op het spel, dan gaat hij ervandoor en laat de schapen over aan hun lot. Zelfbelang staat voorop. Zolang alles goed gaat, loop je als leider herkenbaar voor de kudde uit. Maar als de tijden lastiger worden? Als er bezuinigd moet worden, bijvoorbeeld? Dan kun je in een lastige situatie komen. Als je geen last wilt krijgen van schuldgevoel kun je beter op afstand blijven van je eigen mensen.

Bij het leiderschap zoals Jezus het beschrijft gaat het echter juist om het belang van de schapen. Als mensen je dierbaar zijn, als je ze ten diepste kent, zet je je eigen lot voor hen op het spel. Hun belang is jouw belang. Bestaat dat eigenlijk nog in onze tijd, dat iemand het belang van een ander vóór laat gaan? Dat iemand in zijn zorg tot het uiterste gaat? Jawel, zulke mensen bestaan wel degelijk. Als we dichtbij het beeld van de herder willen blijven, dan was in Homs, in Syrië, de Jesuïtenpater Frans zo iemand. Over hem is de afgelopen weken veel gezegd en geschreven. Hij was zo iemand, die verkoos om te blijven temidden van honger, conflict en dood. Hij had de stad kunnen verlaten, maar hij bleef – en ging daarmee tot het uiterste. Het heeft hem uiteindelijk zijn eigen leven gekost.

Maar we kennen ook herders, waar de krant niet over schrijft en die niet op het Nieuws komen. Overal daar, waar mensen hun loopbaan opschorten, eigen plannen en dromen opgeven, omdat ze - soms van de ene op de andere dag - de zorg krijgen toevertrouwd voor een dierbare. Het zijn misschien minder iconische voorbeelden dan die Pater, maar even kostbaar.

Nee, echte leiders, herders, lopen niet voorop om aan hun eigen belang te denken. Die lopen voorop om richting te geven of als eerste het gevaar onder ogen te zien. Maar net zo goed lopen ze achter de kudde om het gevaar af te weren dat van achteren komt. Of om het overzicht te hebben over hoe het met de kudde gaat. Jezus gebruikt het beeld van de goede herder in een discussie met mensen wier leiderschap hij kritiseert. Het beeld kan ons helpen om te zien wat iemand tot een herder, tot een hoeder van andere mensen maakt. Trekken wij ons er iets van aan hoe het met een ander gaat? Ook wij mogen proberen om een echte herder te zijn.

En daarvoor hoeven we niet ons leven helemaal om te gooien om als schaapsherders met dieren over de hei te trekken. In tegendeel: op de plek waar we leven, als de mensen die wij zijn, mogen wij ons oefenen in het herderschap, in het

omzien naar elkaar. Wij mogen dat doen in het perspectief van de Eeuwige, de barmhartige, die ons een beeld aanreikt, waar we ons aan kunnen spiegelen. Om ons aan te sporen als wij in een situatie komen waarin goed herderschap wordt gevraagd, waarin we verantwoordelijkheid krijgen aangereikt. En ook als bemoediging als wij ons het belang van anderen aantrekken en daar soms lastige keuzes voor moeten maken.

Moge het tot zegen zijn.

Amen.